

DUNAVECSE

TELEPÜLÉS ARCULATI KÉZIKÖNYV

EGYEZTETÉSI ANYAG

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés
2. Dunavecse bemutatása általános településkép, településkarakter
3. Örökségünk - a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők
4. Településképi szempontból meghatározó területek Dunavecse eltérő karakterű területeinek a lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRESZEEK

- városközpont
- halmazos belső területek (volt „Likak”)
- kistelkes déli lakóterület

ÁTALAKULÓ TELEPÜLÉSRESZEEK

- volt akolkertek - külső „gyűrű”
- telepszerű beépítésű területrészek
- kertvárosi beépítés
- gazdasági területek?

IPARI TERÜLET

REKREÁCIÓS HASZNOSÍTÁSÚ TELEPÜLÉSRESZEEK

5. Ajánlások - A településkép megőrzésére, minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató
 - Telepítés, magasság
 - Tetőhajlás/Tetőforma
 - Anyaghasználat, színhasználat
 - Ajtók, ablakok
 - Kerítések, térfalak
 - Sajátos építmények, Kültéri gépészeti berendezések/napelemek, klímaegységek, antennák
 - Kert, előkert, növénytelepítés

BEVEZETÉS

Dunavecse történeti település, amely sok évszázada dacol a Duna partján a történelem viharáival. Ősi vonásokat hordoz, de tükrözi a gazdaság, az életmód mai változásait is. Természetes folyamat, hogy településeink a századok folyamán átalakulnak, a régi épületek megújulnak, az új parcellázások beépülnek, a település központja pedig sűrűbbé és magasabbá formálódik.

Az átalakulás azonban problémákat is okozhat. A gyors építkezések erős helyi tradíciók nélkül könnyen kaotikussá tehetik városunk arculatát. A mindenáron kitűnni vágyás, a divat gyors változásai, a magazinok átgondolatlanul másolt mintái szétzilálják a településképet. A kellemes környezet élhetatlenné válik, elveszti vonzerejét.

Dunavecse Települési Arculati Kézikönyve azoknak szól, akik építkezésbe fognak a városban, legyenek helyiek vagy új betelepülők, építsenek akár újat, vagy vállalkozzanak egy régi ház megmentésére. A tervezés és építkezés során kötelezően betartandó szabályokat továbbra is a Helyi Építési Szabályzat, illetve a Településképi rendelet tartalmazza. Ezzel a kiadvánnyal abban szeretnénk segítséget nyújtani, hogy az új vagy felújított épület ne kerüljön konfliktusba városunk hagyományaival, illeszkedjék a településképhe. Dunavecse településképe pedig mindannyiunk felelőssége, hiszen csak akkor őrizhetjük meg értékeit, ha egymással összhangban alakítjuk környezetünket.

Az új - vagy felújított - épület mások számára is üzenetet hordoz az építtető jó ízléséről. A szép és élhető otthon kialakításában pedig szinte ugyanaz érvényes, mint az öltözködésben: az eleganciát az egyszerű formálás, a jó minőségű anyagok, a jó arányok és a visszafogott színek sugallják, nem pedig a túldíszítettség.

A Települési Arculati Kézikönyvben bemutatjuk Dunavecse történetét, természeti és épített környezetének legfontosabb értékeit, összefoglaljuk a különböző karakterű városrészek jellemzőit, hiszen ezek teremtik meg az építészeti illeszkedés kereteit. Érthető tanácsokat, könnyen követhető példákat nyújtunk szűkebb környezetünk szebb, élhetőbb, környezetkímélőbb alakításához.

DUNAVECSE BEMUTATÁSA

Általános településkép, településkarakter

Dunavecse a Duna bal partján települt, település-szerkezetében ősi vonásokat tükröző városunk. Élete ezer szállal kötődik az adakozó és pusztító vízhez. Első pillantásra síknak tűnő domborzatát a Duna hajdani mellékágainak észak-déli irányú teraszai tagolják. A talaj vízháztartását a Duna szintje határozza meg, így a határban dúsabb növényzet rajzolja ki ezeket az alig észrevehető mélyedéseket; viszont a terület nagy részén – a csapadékmennyiség utóbbi évtizedekben tapasztalható csökkenése, illetve az ár- és belvízmentesítés révén – szárazodás tapasztalható. Településünk a Duna fő ága és egy egykori Duna-ág medre közötti szárazulaton alakult ki.

Dunavecse tanú-település, hajdani szomszédjaival, Csanáddal és Fehéregyházával szemben nem pusztították el a történelem viharai, folyamatosan lakott hely volt a török megszállás alatt is. Így formáját nem az új telepítés, hanem a megtelepülés Árpád-kori, spontán rendje jellemzi.

A halmazos település formája még a honfoglaló nomád magyarság ideiglenes szállásaira emlékeztet, ahol a törzsfő sátra köré a többi sátrat látszólagos között szabad volt az átjárás. A szállást a legeltetett állatok karámfjai körítették és védték. Ez a típus nem csak a honfoglaló magyarságra, de minden vándorló, legeltető nomád népre jellemző. Magyarországon utolsónak a középkorban betelepült kunok hozták magukkal.

*A város és a Duna
(fotó: Fülöp Edit)*

Első településeink Szent István korában ültek meg véglegesen, ezt a folyamatot segítette a keresztény hit felvétele és a templomépítés kötelezettsége. Dunavecse területéről három ilyen Árpád-kori templomos településről tudunk. Vecsét az 1332-34 évi pápai tizedjegyzék említi először, a falu keletkezése azonban valószínűleg jóval korábbra tehető.

Az Árpád-korban már kialakult a földművelés, a sátrakat lakóépületek váltották fel. A házak körül kiskertek formálódtak, ezeknek a lekerítésével alakult ki az utcahálózat is, amelyet zegzugos vonalvezetés, változó utcaszélesség, többszörös elágazások és gyakori zsákutcák, vecsei nevén „likak” jellemeztek. A házak körüli kiskertek azonban túl szűkek voltak az állattartásra, ezért a valahai karámok övezete alakult át ilyen célra. Itt is megtörtént a telkek elkerítése, megépültek az állattartás és a földművelés épületei. A falu belsejének minden portájához tartozott egy ilyen akolkert, ami a mezőgazdasági tevékenység központja, egyben sokszor a család férfitagjainak tartózkodási helye volt. Ezért nevezi a településtudomány ezt a formát kétbeltelkes, istállóskertes vagy akolkertes településnek.

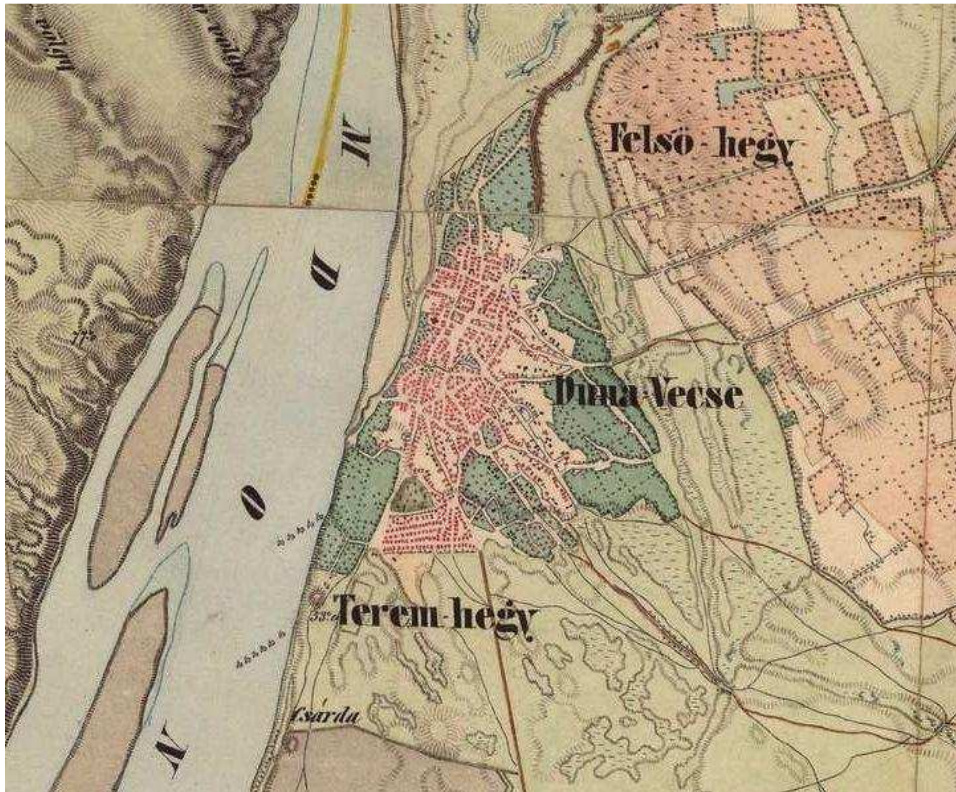
A mezőváros a török hódoltság időszakát követően újra megerősödött, népessége növekedett. A 18. században a Földváryak birtokossága alatt kőtemplom épült, Vecse mezővárosi rangot és vásártartási jogot kapott. A vásárokat ebben az időben még a templom körül tartották.

Dunavecse térképe a 19. század közepén még jól mutatja az akolkertek övezetét a beépített területtől északkeletre a mély fekvésű területekig, illetve a délnyugatra a Duna vonaláig. A rajtuk átvezető utakat a térkép szerint szabályozni kezdték ebben az időben, mint ahogy a település belsejében álló házcsoportokat is igyekezett a vecsei Szépítő Bizottság tömbökké formálni. A Duna menti országút kacskaringózva haladt át a városon, a szabálytalan utcahálózattal alkotott csomópontoknál kiseresedések láncolata követte. A településtől keletre, a régi Duna-ág medrén túl a Felső-hegyen a város kiterjedt szőlőskertjeit mutatja a térkép. Délen az akolkertek övezetébe illeszkedik a település egyetlen komolyabb kiemelkedése, amelyet őseink bölcs tudásuk szerint a temetőnek tartottak fenn.

A 19. századi térképek Vecse és a Duna között még ártéri ligetes, fövényes területet jeleznek, azonban a folyam külső kanyarulata a század végére elmosta ezt a partszakaszt és közvetlenül a település központját kezdte fenyegetni. A falut 1838-ban és 1875-ben elpusztító árvíz után megépült az első védgát a mai vonalon, de a mainál alacsonyabb magassággal.

Így a Duna-menti akolkertes rész is elpusztult, ugyanakkor a dél-keleti akolkertek kezdtek besűrűsödni, lakóterületté váltak. Később is ez az irány maradt a település legfontosabb fejlődési iránya. A telkeken hagyományos fésűs beépítéssel épültek a lakóházak, a bővítéseket a telek adottságaitól függően a ház meghosszabbításával, hátsó kereszt szárny vagy önálló épület építésével oldották meg.

Vecse központjában azonban egyre több polgári lakóház épült, elsősorban a járási tisztségviselők, a betelepülő zsidó kereskedők és iparosok ízlését és a korabeli historizáló építészeti divatot tükrözve, mint a neogót Csikay-ház, vagy a Basch, Schwarcz, Halbrohr, Ehrenfeld, Bloch-házak.

Dunavecse a második katonai felmérés idején (19. század első fele)
(forrás: www.mapire.eu)

A piac kitelepült a központból, a központi tereket szabályozták. Az országút kisvárosias kanyarulatát a ma is díszlő platánsorral jelölték meg. A központ városiasodását támogatta, hogy Vecse járási székhely szerepe miatt több közintézmény is épült ebben az időszakban, mint az iskola (1860), a járásbíróház (1872) és a régi községháza (1897). Az intézmények építése folytatódott az új évszázadban is, 1905-ben emeletes iskolaépületet és óvodát építtetett az állam Kladek István szabadkai építésszel, 1929-ben pedig a reformátusok polgári iskolája készült el Török Ignác tervei szerint.

A vasútépítés 1902-ben érte el Dunavetsét, a települést a régi Duna-meder beépítetlen és mezőgazdaságilag is értéktelen sávjában kerülve. Állomását a legfontosabb keleti dűlőúttól, a Rákóczi utca - Keledhádi utca vonalától északra helyezték el. A vasútállomás és a régebben működő hajóállomás körül is kis központ formálódott vendéglővel és kiadó szobákkal, ami azonban a rendszeres hajóközlekedés leállása, a turizmus elhalása, a vasúti közlekedés visszaszorulása után elsorvad.

A polgárosodással a mezőgazdaság szerkezete is átalakult. A szántóföldi gazdálkodás és a legeltető állattartás visszaszorulásával párhuzamosan a szó szoros értelmében felvirágoztak a kiskertek. Elsősorban a bevándorló nazarénus és kispolgári, nyugdíjas családok hatására a ház körül munkaigényes különleges zöldségeket és friss vágott virágot kezdtek termelni, amelyet a rendszeres hajójárat szállított a pesti piacokra. Az év folyamán a kertben szigorú rendben váltotta egymást a nagy tételben piacra vitt sóska, viola, krizantém, de természetesen spárgát, gyöngyvirágot, bazsalikomot, rozmaringot, orgonát, szegfűt, petúniát, muskátlit. Nem túlzás azt állítani, hogy Dunavecse városképét máig hatóan formálta az ebben az időben kialakuló magas szintű kert- és virágkultúra!

*Dunavecse az 1941-es katonai felmérés térképén
(forrás: www.mapire.eu)*

A turisztikai fejlődés nem volt véletlen, hiszen Dunavecse kellemes fővenyes Duna-partja a gyorsuló hajójáratokkal a kispénzű pestiek kedvelt nyaralóhelyévé vált a két világháború között. A strandolást azonban hamar ellehetetlenítette a falu felett, a Duna medrébe épített sarkantyú. Eredetileg a sodrás lassításával a part pusztulását volt hivatott megállítani, azonban a vízmozgás megzavarásával veszélyessé tette a fürdőzést és megindította a part feliszapolódását.

A két világháború között a református egyház felszámolta a már több mint fél évszázada nem használt Ótemetőt, kitűzték az Óhegyi, Gerle és Rózsa utcák nyomvonalát, megkezdődött a parcellák kimérése és beépítése.

A második világháború után egy ideig csökkent a lélekszám, ám a hatvanas évektől megindult a tanyák felszámolása. A tanyákról beköltözők új családi házaival épültek ki a Katona József utcától délre szabályos telkekkel kiparcellázott területek. Ekkor vált lakóterületté és épült be a Középső-hegy három utcája is. A hagyományos hosszúházat felváltották a kor jellemző sätortetős kockaházai. A hatvanas-hetvenes évek modernizálása kapcsán sajnos sok polgári épületet elbontottak, az új középületek pedig szétzilálták a központ kisvárosias karakterét.

*Virágkultúra Dunavecsén
(fotó: Fülöp Edit, ill. Szabó Julianna)*

*Duna-parti liget, illetve zarándokút mint a Duna-part „hasznosítása”
(fotó: Zsorda Józsefné, ill. Fülöp Edit)*

A Duna-parton az ötvenes években újabb kőszórásos partvédelmi művek készültek, amelyek felgyorsították a feliszapolódást, feltöltődést. Mára a Duna és a töltés között kellemes nyárfaliget jött létre, amely jelenleg csaknem teljesen kihasználatlan, ám később egy újfajta Duna-parti élet kiindulópontja lehet.

Dunavecse nagy ígérete az M8-as autópálya, amely a települést délről kötné be a gyorsforgalmi utak rendszerébe. Az M8-as közelmúltban elkészült hídja nagyban könnyítette a Dunaújvárosba ingázás lehetőségét, ugyanakkor Dunavecse számára is lehetővé tette a dunaújvárosi ipari szerkezethez, illetve a dunai teherszállításhoz kapcsolódó fejlesztéseket. A déli bekötő út mentén és a hídfőnél így már ma jól működő ipari területek kezdenek kialakulni.

*A Pentele-híd (M8) Dunavecsétől délre, előttében egy nem szokványos szabadstrand
(fotó: Balizs Dániel)*

ÖRÖKSÉGÜNK

A településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

Dunavecse évszázadokig a folyammal közvetlenül együtt élő település volt. A gát megépülése óta a Duna-part a településtől elkülönülő, de hozzá nagyon közel fekvő terület, ahol a huszadik század partvédelmi beruházásai a meder feltöltődését, egy ártéri ligeterdő kialakulását eredményezték. Ez a ligeterdő különleges természeti értékünk, amelynek rekreációs és turisztikai fejlesztése a természetvédelmi szempontokkal összhangban történhet. A Duna régi ágainak mára szabályozott maradványai, mint például a Nagy-éri csatorna, szintén gazdag vizes élőhelyek, védendő értékeink.

A Nagy-éri-csatorna Dunavecse külterületén (fotó: Balizs Dániel)

Dunavecse épített örökségének legfontosabb emléke az Ófalu utcahálózata, a „likak” rendszere. Szabálytalan, kanyargós, romantikus utcáink, sokágú elágazásaikkal egy ősi kor lenyomatát őrzik, amely ilyen egységben kevés településen maradt fenn. Ez az alaprajzi rendszer eredményezi, hogy az itt sétálónak mindig új és új városkép tárul fel, a váratlan és nehezen kiismerhető környezet a felfedezés izgalmát nyújtja.

Íves utca Dunavecse régi településrészén (fotó: Szabó Julianna)

Ebből a rendszerből szabályozták ki a Főtér mai együttesét a 19. század utolsó, a 20. század első harmadában. Az összetett tér-együttes a megvalósult járási közintézményekkel a kor kisvárosi eszményeit, hangulatát tükrözi. Különösen szép a főutat ívben kísérő méltóságteljes platánsor.

Platánsor Dunavecse Fő utcáján (fotó: Horváth Eszter)

Épített környezetünk kiemelkedő értéke a műemlék református templom, amely egyben minden valószínűség szerint legrégebbi épületünk is. Falai több mint 250 éve szolgálják a közösséget, szép arányú tornya hirdeti az Igét a Duna partján.

A dunavecsei református templom (fotó: Horváth Eszter)

A 16. század második felében református hitre tért falu kezdetben több mint száz éven keresztül egy kis vesszőfonatos, sártapasztásos templomban imádkozott. Mai kőtemplomának főhajóját 1743 és 1745 között építették az akkor divatos barokk stílusban. A közösség növekedése miatt 1808 és 1810 között két oldalhajóval bővítették, így alakult ki a mai görögkereszt alaprajz és a csehsüveg boltozatos, három oldalról karzattal övezett belső tér. 1830 körül szép arányú klasszicista tornyot kapott. A toronygomb alatti „Hild” felirat szerint ebben valószínűleg Hild József, az ország egyik legnevesebb klasszicista építőmestere működött közre.

Becses emlékeink a „Kis lak”, azaz Petrovics István hajdani mészárszéke (Petőfi tér 1.), ahol Petőfi Sándor meglátogatta szüleit, illetve Nagy Pál háza (Zrínyi u. 23.), amelyek elsősorban nem kiemelkedő építészeti értékeik, hanem Petőfi emléke miatt fontos közösségünknek. Ugyanakkor a két épület legrégebbi formájában mutatja azt a hosszúházas beépítési formát, épülettípust, amely évszázadokig meghatározta Vecsét.

A Petrovics-mészárszék és a Petőfi-ház Dunavecsén (forrás: <http://www.bacskiskunmegyenemzetiertekei.hu>, ill. fotó: Szabó Julianna)

A hosszúház mindig a kedvezőtlen északi telekoldalra épült, biztosítva, hogy az udvar szélvédett, napos maradjon. Az udvarra nyitott épületek intimmá tették az udvarokat, a lakás helyiségei – a tisztaszoba kivételével – sem a szomszédból, sem az utcáról nem voltak beláthatók.

A hosszúház rendszere lehetővé tette, hogy a család létszámának változásakor vagy a gazdasági tevékenységek szükségszerűsége szerint könnyen változhasson a helyiségek száma, mérete, funkciója. Az utcához csatlakozó oromfal lehetővé tette, hogy a lakás zavarása nélkül műhelyet, boltot, akár mészárszéket alakítsanak ki. A belső helyiségeket tornác fűzte fel, esőben száraz, hőségben árnyas tartózkodási helyet teremtve munkához, beszélgetéshez. Az előreugró tornác szerepe azonban a főépület temperálása is volt: a hagyományos tetőhajlásszöggel nyáron leárnyékolta a magasan járó nap elől a déli házfalat, télen azonban beengedte az alacsony melengető napsugarat. Hasonló szerepe volt a padlásnak is: télen a behordott széna szigetelte a lakóttereket, nyáron a kiszellőztetett padlástér – a terményektől kiürülve – megakadályozta túlzott felmelegedésüket. Az épületek a helyben elérhető építőanyagokból – Dunavecsén sokáig vályogból, fából, nádfedéssel épültek, ahogy ezt a Petőfi házon láthatjuk. Később a módosabbak már égetett téglát,

cserépfedést alkalmaztak. Az épületformák egyszerűek voltak, az anyagok takarékos, célszerű felhasználásáról tanúskodnak; a hosszúház értő átalakítással, őseink tudásának okos kihasználásával ma is kellemes színtere egy család életének.

Tornácos házak Dunavecsén (fotó: Szabó Julianna, ill. Balizs Dániel)

A 19. és 20. század fordulója a polgárosodást hozta el Vecsére. A beköltöző polgárok a városi lakóházdivatot hozták magukkal, nagy és komfortos házakat építve. Az épületek az utcával párhuzamos tömeget kaptak, így védve az egyre inkább pihenésre belső kertet az idegen pillantásoktól. Részben ugyanezt szolgálta a földszint megemelése, de a felszivárgó talajnedvesség ellen is védte a lakótérket. Természetesen már tartósabb anyagokból, téglából, kőből, cserépfedéssel építkeztek, a homlokzatok vakolatdíszeket és színezést kaptak.

*A dunavecsei Vikár Béla Könyvtár
(fotó: Balizs Dániel)*

A legdíszesebb fennmaradt polgárházunk Csikay Imre járási főszolgabíró 1900-ban épített lakóháza (Fő út 28.), amelyben ma a Vikár Béla Könyvtár működik. A különleges neoromán-neogótikus stílusú családi házat az építtető már annak idején saját vízellátással, süllyesztett fürdőmedencével, légfűtéssel, kovácsoltvas kerítéssel építtette. Az utcai homlokzatot középrizalit tagolja, a tömeget manzárdtető koronázza.

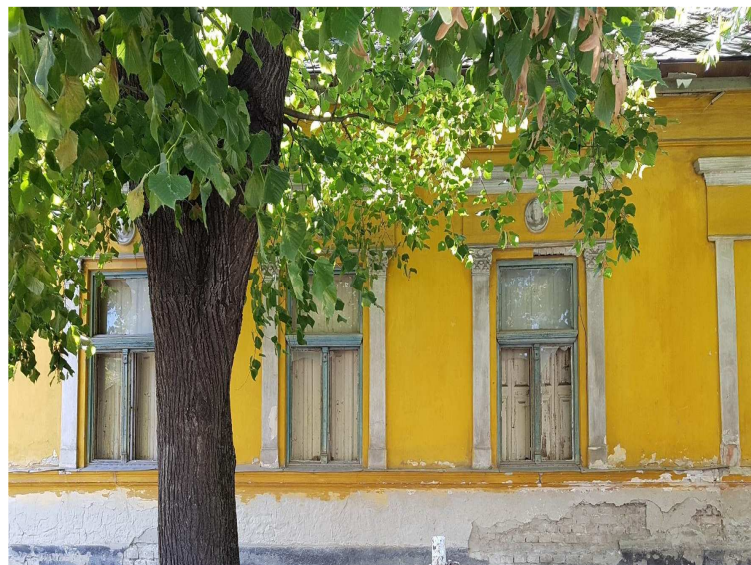
Szintén magán lakóháznak épült a Vecsei Ház (Zrínyi u. 12), amelyben ma a református kollégium működik.) Cour d'honneur-ös tömegformálása, kő lábazatai, balusztrádja, manzárdteteje mutatja, hogy építtetője a barokk kastélyépítészetet tekintette

mintának.

Ebben a korban épült az általános iskola és óvoda együttese (Zrínyi u. 6) is, amelynek tekintélyes emeletes tömegében Dunavecse járási központi szerepe és több évszázados oktatási hagyománya testesül meg. Kladek István szabadkai építész az ottani híres szecessziós hagyomány díszítőelemeit a közösségi beruházáshoz illő visszafogottsággal alkalmazta 1906-ban. Az óvodaépület felújítása kedvesen élteti tovább ezt a hagyományt Szerényebb kivitelű polgárházból is maradtak emlékeink, minőségi anyagokkal párosuló egyszerű formálásuk, visszafogott díszítőelemeik például szolgálhatnak a ma építtetői számára.

*Az általános iskola
két épülete,
Dunavecse (forrás:
mapio.net, ill.
dunavecse.hu)*

*Polgári házak
Dunavecsén (fotó:
Szabó Julianna)*

1926-ban emeletes járási székházat (Fő út 43.) adtak át Bayer Lajos tervei szerint. Az épület tartalmazta annak idején a járási főszolgabíró lakását, ma pedig a város Polgármesteri Hivatala székel benne. Emeletes, saroktornyos tömege, oszlopsorral, timpanonnal tagolt főhomlokzata, díszítettsége a kor reprezentációra való hajlamát tükrözi.

A dunavecsei Polgármesteri Hivatal
(forrás: www.dunavecse.hu)

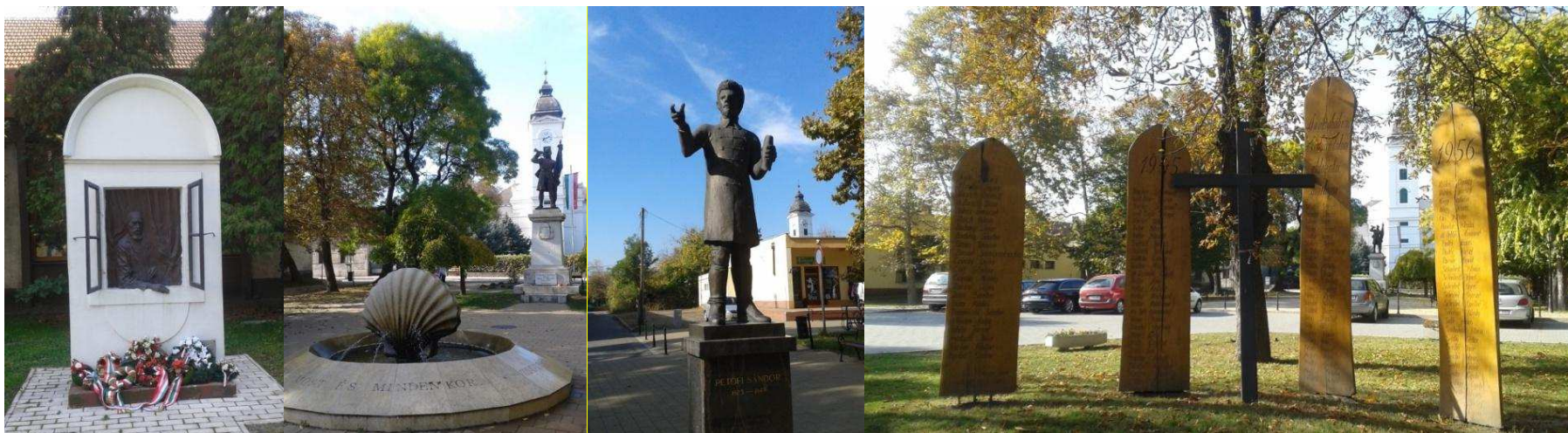
Sajnos városunk számos polgári épülete az 1918-as gyűjtogatások során a második világháborúban vagy a hatvanas évek átépítésekor elpusztult vagy a felismerhetetlenségig átépült, mint például a volt járásbíróház vagy a vasútállomás épületei. Mindnyájunk felelőssége, hogy a megmaradt emlékeinket megőrizzük, jó karban tartsuk, hogy az eljövő dunavecsei generációk is megismerhessék ősök munkáját.

Épített környezetünket gazdagítják gondozott

közterületeink és a kisvároshoz mértén igencsak számos köztéri szobor. Legkedvesebb mind közül a furulyázó faunt ábrázoló, szökőkúttal egybeépített alkotás (Boldogfai Farkas Sándor 1996). A háborúk és a forradalom áldozataira emlékeztetnek a honvéd emlékmű (Weisze Béla 1930) és az 1956-os emlékmű (Makovecz Imre 1991). Petőfi kultuszát éltetik szobrai (Szandai Sándor 1948, ill. Szűts Tamás 2007), Vikár Bélára domborműve (Eskulits Tamás 1984) emlékeztet. Legújabb alkotás a Zarándok szökőkút a zarándokutat szimbolizáló kagylóval (Miguel Ángel Fandino Gondar 2013). Szintén említést érdemel az erdélyi testvértelepülés (Homoródszentmárton) ajándékeként 1998-ban emelt székelykapu.

*Szobrok és emlékművek Dunavecse központjában
(fotó: Balizs Dániel)*

3. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK

E fejezetben a településképi karakterjegyeik alapján határoljuk le Dunavecse településrészeit, az eltérő vonások bemutatásával. A karakter minden esetben igen összetett fogalom, mely tartalmazza

- a tájképi adottságokat,
- az utcák, terek arányait,
- a közterületek növényzetét,
- a telkek jellemző méretét, alakját,
- az általuk befolyásolt épület-elhelyezési szokásokat, vagyis
- a terület jellemző beépítési és kerthasználati módjait,
- az épületek építészeti jellemzőit, magasságát, szélességét, anyaghasználatát, tipikus részleteit.

Mindezek a táji, környezeti adottságok, a történelmi események, gazdasági folyamatok által alakított településtörténeti emlékezet téri lenyomatai is, a települési közösség örökségei, melyeknek számos része védelemre méltó és egyben mintául szolgálhat.

A mai városszerkezet meghatározó eleme a települést észak-déli irányban átszelő 513. sz. főút, egyben városunk Fő utcája, amely mellett a legfontosabb középületek sorakoznak. Ez a szerkezeti hierarchia azonban a történelmi várostérképek tanúsága szerint hajdan nem volt ilyen egyértelmű. A halmazos mezővárosi településszerkezet legfontosabb ismérvei jól kirajzolódnak a 19. századi kataszteri térképeken; a sajátos, egyedi méretű, alakú teresedésekkel kísért változatos keresztmetszetű utcákról korábban már szó esett. A Fő út nagyjából a település közepe táján hosszúkás térré szélesedett, az Alvégén (a Fő út és a mai Erkel utca, Kisköz csatlakozásánál) és a Felvégén (a mai Bajcsy Zsilinszky úti torkolat környékén) bonyolult, sok irányban ágas-bogas kereszteződések jöttek létre. A tömbök és belterületi telkek formája, mérete is rendkívül változatos és jellemzően szabálytalan volt. A lakóházak nagy része ekkor még oldalhatárosan, jellemzően az északi telekhatáron elhelyezve, egy traktusban, hosszházasan épült.

Az 513. fő út szabályozása sok szempontból átalakította a város utcahálózatának karakterét. A településen nagy ívekkel áthaladó főút szerepe nem csak funkcionálisan, hanem városképileg is meghatározó lett; ma a történelmi örökségnek tekinthető változatos kis utcák és tömbök halmaza a városon csak átutazók számára ismeretlen marad. Pedig igen sok megőrződött a hajdani különleges városszerkezetből, leginkább az utcák, közök nyomvonalai. A Fő utca és Duna közötti városrészen az utcák szinte változtatás nélkül ott találhatók, ahol régen, új utcák megnyitására pedig csak ott került sor, ahol a korábbi temető területét telkesítették és lakóházas beépítés számára felosztották. Az Ady Endre és a Klapka valamint az Óhegyi, Rózsa és a Gerle utcák ezek; valamennyi viszonylag rövid, helyi jelentőségű. Ezentúl kisebb, egyszerű szabályozási módosítások zajlottak, pl. a Futár utca felső szakaszán vagy a Sport utcában.

A Fő úttól keletre eső városrészben jóval komolyabb úthálózati átalakítások történtek. A Bercsényi és a Bocskai utca valamint a Fáy András és a Városkert utcák szerepe, hogy kereszt- és hosszirányban föltárák a nagy mélységű és szélességű tömböket. A Határ utca, a Külső körút, egy korábbi árok helyén kialakított Katona József utca, a Petőfi utca déli szakasza, a Jókai és a Cédus utcák keresztirányú szakaszai, a Vasút utca egy része mind a város kelet-nyugati átjárhatóságát segítik, egyes részeken teljesen új telekosztást is létrehozva.

Dunavecse eltérő karakterű területeinek meghatározásánál a szokásos szempontok mellett - településszerkezeti adottságok, vagyis az utcák és terek jellemzői, beépítési és építészeti jellegzetességek - a hajdani területhasználati módok alapján megkülönböztetett és legtöbbször saját névvel is rendelkező történelmi településrészek lehatárolását is fontos figyelembe venni.

Nem cél azonban, hogy nagyon sok területegységet kijelöljünk, hiszen az Arculati Kézikönyv csak kisebb részben szolgál a meglévő ismérvek bemutatására. Sokkal fontosabb feladata, hogy a város történetiségének és településképi értékeinek megtartása szempontjából is összefoglalja azon ajánlásokat, amelyeket új építések, átépítések, épületfelújítások illetve közterületi beavatkozások során érdemes megfogadni. Olyan javasolt vagy nem javasolt megoldásokról van szó, amelyeknél az egyes építtetők egyéni és a közösség szempontjai, érdekei találkoznak egymással, hiszen mindannyiunk célja, hogy városunk, minél többet megőrizzen történetiségből és egyediségét adó jellemzőiből.

A fentiekre tekintettel településünk az alábbi fontosabb, eltérő karakterű részekre osztható:

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRESZEK

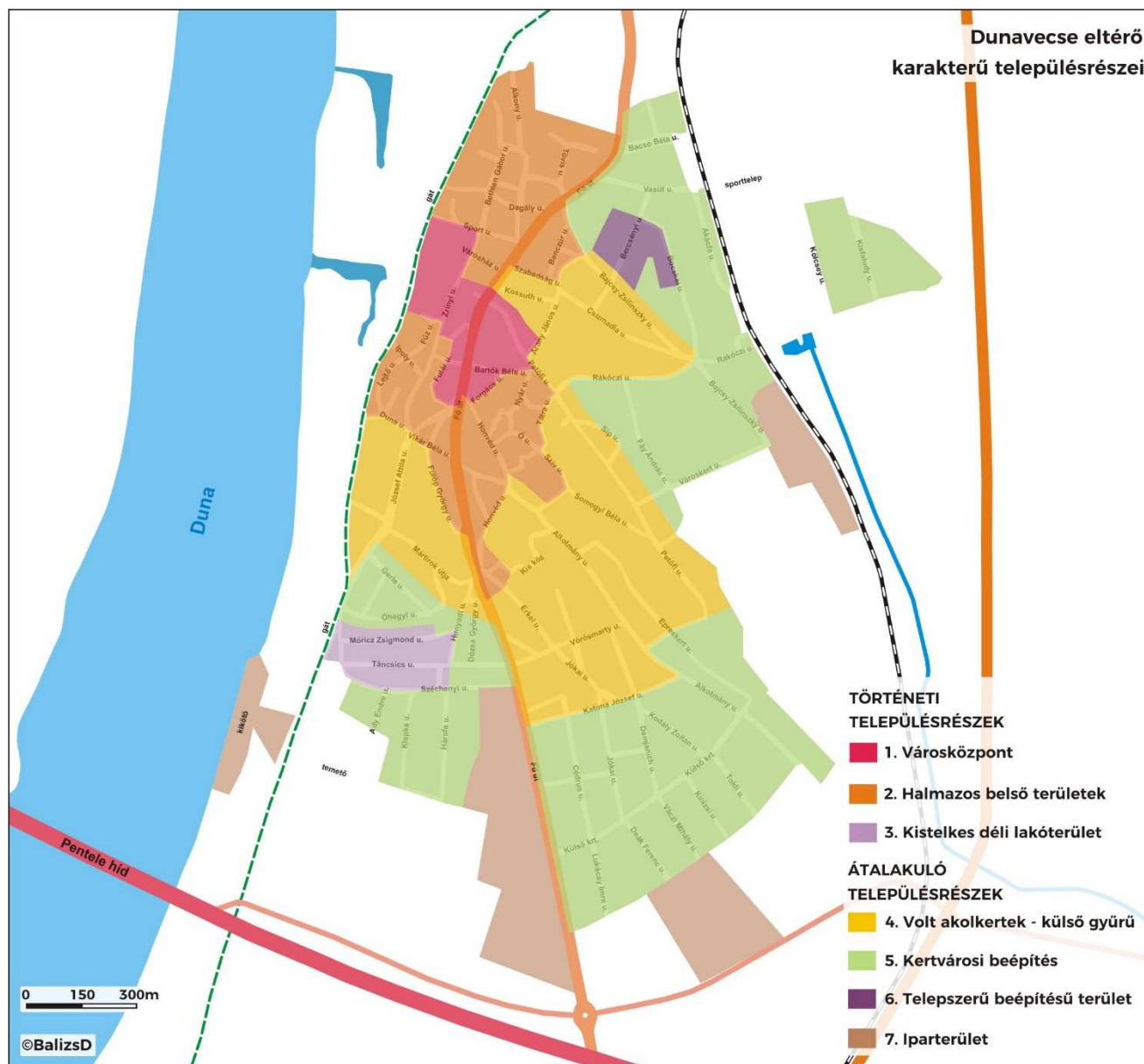
- városközpont
- halmazos belső területek (volt „Likak”)
- kistelkes déli lakóterület

ÁTALAKULÓ TELEPÜLÉSRESZEK

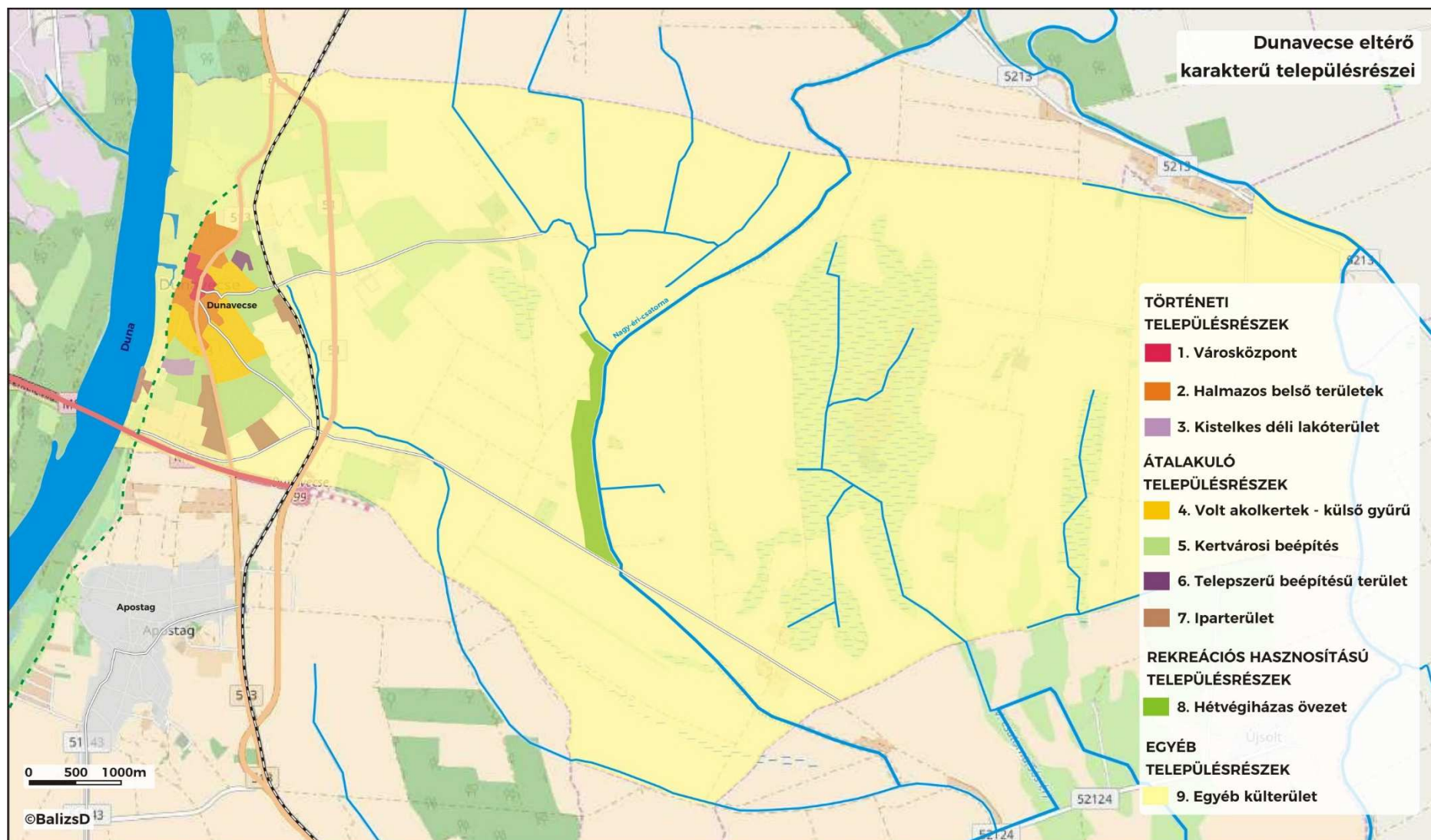
- volt akolkertek - külső „gyűrű”
- telepszerű beépítésű területrészek
- kertvárosi beépítés
- ipari területek

REKREÁCIÓS HASZNOSÍTÁSÚ TELEPÜLÉSRESZEK

- Nagy-éri-csatorna mentén húzódó hétvégiházas övezet

Dunavecse településrészei – belterület
(készítette: Balizs Dániel)

Dunavecse településrészei – közigazgatási terület (készítette: Balizs Dániel)

1. TELEPÜLÉSKÖZPONT

A város központjának a beépítése vegyes karaktert mutat.

A városfejlődés során az oldalhatáros (ún. fésűs) falusias beépítés sok településen részben átalakult. Ahol fontosabb, nagyobb forgalmat bonyolító városi csomópontok, útvonalak voltak (főtér, főutca) és kereskedelmi, szolgáltatási igények is felléptek, a kisvárosi típusú beépítések jelentek meg; az utca fele zártan vagy hézagosan zártan, gyakran üzleti funkciókkal, mögöttük védetten a telkeken lakó vagy kiszolgáló épületszárnyakkal.

Városunkban csak nyomokban, a főtértől (Hősök tere) a Fő utca mentén déli irányban néhány ház erejéig látható ez a zárt sorú, hézagosan zárt sorú kisvárosi típusú beépítés. A régi fotók tanúsága szerint annak idején a Fő utcán több ilyen is volt – pl. a régi városháza épülete – melyek szépen váltakoztak az oldalhatáros beépítésű telkek oromfalas épületeivel. Ugyanakkor a főtéren, a hajdani Piac-téren – nem volt jellemző a házak zárt összeépülése; a régi fotókon látszik, ahogy a kereskedelmi épületek sorolódnak, hol oldalhatárosan, oromfallal (Takács-bolt, Kuthy – hentesüzlet stb.) hol az utcával párhuzamos gerincű tetővel (volt Halbrohr, Boch).

A hajdani beépítésekben jelentős átépítések történtek, illetve helyükre az 1960-as évektől egyszerű, sokszor ideiglenesnek tűnő és a központhoz kevésbé illő és méltó új házak kerültek. A főtéren a beépítés nagyon levegős, tágas, az épületek távol egymástól, szabadon állóan helyezkednek el, így kevésbé látszik, hogy hányféle korszakot és építészeti stílust képviselnek. A Hősök terétől északra a Fő úton folytatódik e tér vegyes összképe; a beépítésben több városi intézmény sorakozik parkos környezetben, helyenként pedig újabb keletű városiasabb zárt sorú beépítés is megjelenik.

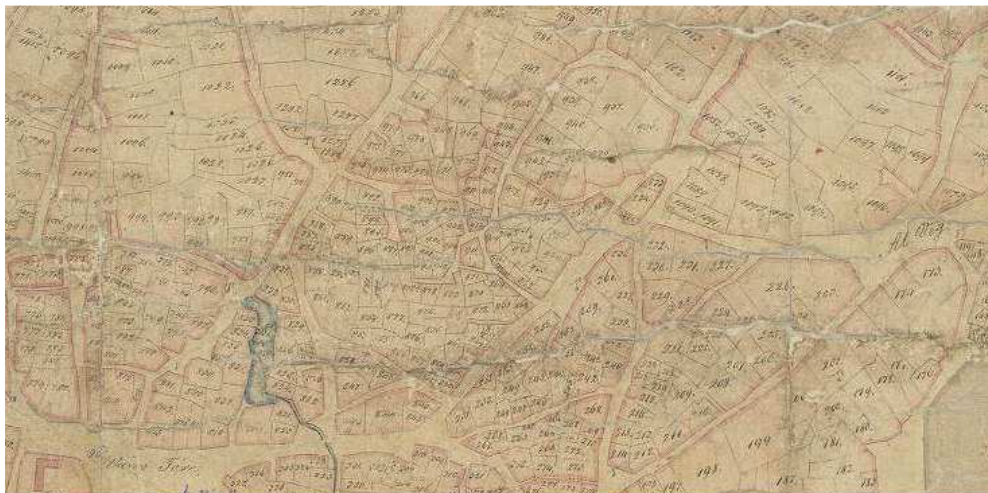
A központi téren a református templom tornya kimagaslik, a Hősök tere és környékén városközpontozó illően a magasabb épületek a jellemzőek, ezzel is kihangsúlyozva, hogy a város történelmi, funkcionális, adminisztratív magjában járunk. A fontosabb intézmények, (Polgármesteri Hivatal, hajdani járási székház, mai könyvtár /hajdani pártház/, a mai Petőfi Általános Iskola /hajdani állami elemi iskola/) kétszintesek és építészeti és művészetileg igényesebbek; alacsony, földszintes épületek közé ékelődnek.

A Fő utcán északi irányban további kétszintes épületek is találhatók, a földszinten üzletekkel.

Régi polgárház Dunavecse központjában (fotó: Kissfazekas Kornélia)

2. HALMAZOS TELEPÜLÉSRÉSZEK, VOLT „LIKAK”

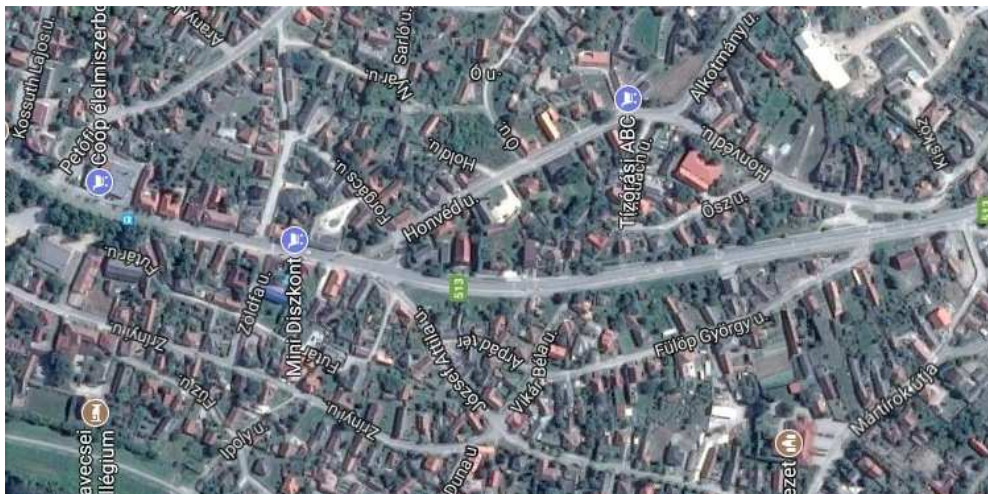
Halmazos településrészek Dunavecsén

(forrás: <https://maps.hungaricana.hu>, ill. GoogleMaps)

A településközpontot minden irányból körbevevő történelmi településrészek, a Fő út mindkét oldalán. Utcahálózatukat, telekosztásukat, beépítésüket tekintve a legegységibb, e városfejlődés történeti örökségéből legtöbbet megőrzött területek.

Az épületek telepítése itt rendkívül változatosnak tűnik. Ennek oka az utcák már többször említett „kalandos” nyomvezetése. A telkek nagy részének a jellemző beépítése oldalhatáros, azonban a kanyargó, így folyamatosan változó szélességű utcákban haladva a sokszor különböző méretű, alakú és tájolású, de hasonló beépítésű telkeken az épületek mindig kicsit másként, más oldalról és szögből tárulnak fel.

A lakóházak elhelyezésénél elődeink törekedtek jó tájolású déli vagy nyugati kertet nyerni, így legtöbbször a telk észak vagy keleti oldalára építkeztek, az ablakok, ajtók jobbra a jó benapozású udvar felé nyílnak, ez Dunavecse esetében is így történt. A házak gyakran előkert nélkül épültek, közvetlenül az utcavonalra vagy legfeljebb picike előkerttel. Mivel a tömbök helyenként igen mélyek, a belső telkek feltárása érdekében nyelvek, keskeny utcanyúlványok alakultak ki. Ezek is az utcák változatosságát erősítik, egyben a helyismerettel nem rendelkező tájékozódását nehezítik.

E területeken az oldalhatáros beépítés az alaptípus; régi hagyományos, utcára merőleges gerincű, keskeny és hosszházas elrendezéssel, de ennek számos bővített, továbbfejlesztett változata is megtalálható itt, például keresztirányú épületszárnyakkal. Szép számmal láthatók még ma is tornácok; egyszerű, négyszögletes oszlopsorokkal, különösebb díszítettség nélkül kifejezetten funkcionális szereppel.

3. KISKERTES DÉLI LAKÓTERÜLET

Kiskertes lakóterület Dunavacsán

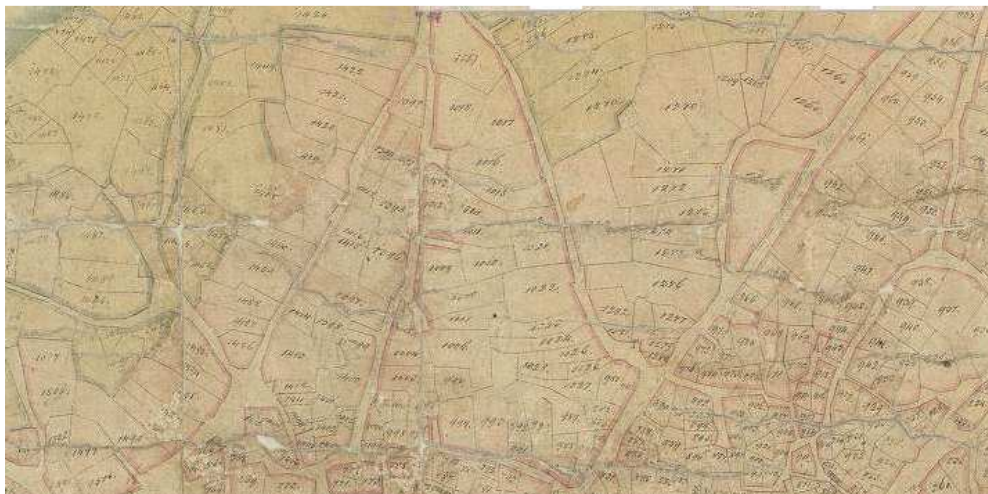
(forrás: <https://maps.hungaricana.hu>, ill. GoogleMaps)

Mindössze 3 utcányi kisebb településrész tartozik ide, melynek beépítési jellemzői (oldalhatáros, utcára merőleges gerincű épületek) sokban emlékeztet a korábban leírt halmazos belső területrészek adottságaihoz.

Az utcák rendszere és a telekosztás azonban nem történelmi fejlődéssel alakult, hanem 18. század végi telepítés eredménye, amely jól felismerhető a merőleges, szabályos térképi vonalakból. Vagyis hiába mutat építészeti jó néhány hasonlóságot a két terület, az utcák eltérő karaktere, a változatos telekstruktúra és a szabályos telekosztás közötti lényegi különbségek miatt indokolt a területrészt külön megnevezni.

4. VOLT AKOLKERTES TERÜLETEK

A város egyik legnagyobb kiterjedésű településrésze, amelynek hajdani gazdasági szerepe jelentős változáson ment és megy keresztül, és ez a területhasználatban is látható átalakulást eredményez.

Az utcák hálózata itt ritkább és szabályosabb. Számos helyen megmaradt az eredeti beépítés, amely nem sokban különbözik a már említett oldalhatáros, hosszházas, nyeregtetős elrendezéstől, azonban olykor nagyobb méretű házzal.

Ugyanakkor számos helyen, elsősorban a fontosabb feltáró utak (Petőfi utca, Bajcsy-Zsilinszky utca) mellett a városból kifelé haladva újabb keletű, kertvárosi karakterű, a telkeken szabadon állóan elhelyezkedő épületek is találhatók.

Volt akolkertes lakóterület Dunavacsén
(forrás: <https://maps.hungaricana.hu>, ill. GoogleMaps)

5. TELEPSZERŰ BEÉPÍTÉSŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK

A hajdani akolkertes területek egy részén a nagy tömbbelsők megnyitása, a már nem használatos belső területek beépíthetősége érdekében új utcákat nyitottak. Ezek mentén az 1960-as évektől kezdődően több kisebb telepszerű beépítés zajlott le, amelyek eredményeként lényegesen eltérő karakterű településrész jött létre a kertváros környezetbe ágyazódva. A Bercsényi utca két oldalán 2-3 szint magasságú, 6-8 lakásos társasházak sorolódnak az utcával párhuzamosan, mögöttük garázssorral, előttük tágas előkerttel, egy részük kerítetlenül. Az épületek lapostetősek.

A Bocskai utca nyugati oldala mentén ugyancsak akciószerű beépítés látható, kétszintes magastetős sorházak, kertészeti eszközökkel elválasztott és egyénileg, igen különböző ízléssel kialakított előkertekkel. A garázsok itt is a lakóépületek mögött kaptak helye, a tömbbelső még mindig hatalmas zöldterületét eltakarva.

*Kisvárosi lakótelep és társasházak a Bocskai utcában
(fotó: Kissfazekas Kornélia, ill. Balizs Dániel)*

6. KERTVÁROS TELEPÜLÉSRSZÉK

Azok a történelmi városmagot szegélyező lakóterületek tartoznak ide, ahol az utcák és a telkek az eddig tárgyalt településrészekhez képest sokkal tudatosabb a tervezői folyamat eredményeként jöttek létre. Elmondhatjuk, hogy e településrészek utcai és építészeti karakterüket tekintve gyakran nem sokban különböznek a 4. pontnál már bemutatott területtől, azonban a telekstruktúrát tekintve jelentősen eltérnek attól, ezért indokolt külön lehatárolni. Ezzel magyarázható azok szabályos, merőleges karaktere. Beépítési adottságaik igen eltérőek; egyes rövid szakaszokon ugyan egységesek, de a teljes utcát tekintve a kertvárosokra gyakran jellemző sokféleséget mutatják. Mindegyik területrészen tapasztalható az átépülés, átalakulás folyamata. A fent említett egységes utcarészletek kapcsán hármat érdemes külön is kiemelni.

A néhány házból álló Vasút utca jól látható módon egy igényesebb, polgári ízlésű beépítés színtere volt. A régi villák illetve villaszerű épületek egy része igen rossz állapotban van vagy lakatlan, de részleteikben ma is mutatják hajdani építtetőik mértéktartó, jó ízlését. Az épületek egy része szabadon álló (a telek közepén állnak, mindkét oldalukon szabad telekterülettel a szomszédjuk irányában), előkerttel az utca felé, a Fő utcához közeledve azonban zártan, városiasan az utcavonalra épültek.

Villák a dunavecsei Vasút utcában (fotó: Balizs Dániel)

Végezetül ugyancsak a kertváros településrészek közé kerültek, az Ady Endre-Klapka-Hársfa utcák a fentiekben leírt okokból, azonban fontos kiemelni, hogy ezen utcák egy részén még több szomszédos telken megtalálhatók a város egyéb területén is jellemző oldalhatáros, nyeregvetős hagyományos beépítések.

Ady Endre utca, Dunavecse (fotó: Balizs Dániel)

7. IPARI TERÜLET

Dunavecse Fő utcájának déli kivezető szakaszánál meghatározó városképi elem a helyi gazdasági terület. Arculata egységes, a telepet takaró hatalmas lapostetős csarnoképületnek köszönhetően, amely 2 szint magasan és mintegy 135 méter hosszan húzódik a Fő utcai kerítéssel párhuzamosan. Jó döntés a fehér szín, amely az alapvetően nagy zárt felületekkel kialakított épületet és a telep kerítésénél alkalmaztak.

Iparterület Dunavecse déli peremén (fotó: Balizs Dániel)

8. REKREÁCIÓS TELEPÜLÉSRÉSZEK

A Nagy-éri-csatorna menti területen jó hangulatú hétvégi pihenőterek találhatók. Nincs egységes arculat; a leállított (időnként lefedett) lakókocsik és kisebb-nagyobb, sokszor házilag építgetett nyaralók váltják egymást. Az épületek általában egyszerű, magastetős tömegűek. A nagyon vegyes építészeti összkép ellenére a területnek igazán szerethető karaktere van, a változó mélységű, de jellemzően gondozott előkerteknek, a csatorna mentén húzódó zöld (köz)területnek, és a vízparti stégeknek köszönhetően.

Hétvégi házas övezet a Nagy-éri-csatorna mentén (fotó: Szabó Julianna)

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ - AJÁNLÁSOK

Telepítés

Ha az oldalhatárra építünk a szomszéd felől védett oldaltelket kapunk (főleg, ha mindkét oldali telekszomszédunknál ugyanez a beépítés található). A beépítés előnye, hogy az épület mellett akár keskenyebb telek esetén is jól használható méretű udvar maradhat, a kertek védettek, szinte félátriumként működhetnek.

Ezek az előnyök azonban csak akkor használhatók ki, ha a tervezett lakóépület nem szélesen elterpeszkedő, hanem keskeny, hosszúkás formájú, valamint, ha olyan a telkünk tájolása, hogy azt nem árnyékoljuk be teljesen a házunkkal.

A hagyományos magyar falu, ha nem vonalmentén – pl. út mellett – fejlődött, halmaztelepülés volt, amit a nomád előzményekkel hoztunk a Kárpát-medencébe. Az épületek oldalhatárra telepítése később valamennyi falusi települési mintázatnak a legfontosabb beépítési módja lett. Így építkeztek a betelepített svábok is, erőteljesen meghatározva a magyar faluról általánosan őrzött utcaképet.

Fésűs beépítés (fotó: Szabó Julianna, forrás: GoogleMaps)

Az ilyen (úgy nevezett oldalhatáros „fésűs”) beépítés esetén az egyik legfontosabb jellemző, hogy nincsenek a telek „közepére”, szabadon elhelyezett házak. Ebben az esetben a főhelyiségeket alapvetően az oldalkert felé nyithatjuk meg, az utcai homlokzatra csak szűkebb nyílásokat helyezve, a nagyobb intimitást, csendet igénylő szobák pedig az épület hátsó, védett részébe kerülhetnek. A magyar történeti települések épületeinél széles körben alkalmazott, hagyományos megoldása a tornác, amely jól bevált és praktikus. Védi a házat és lakóit az eső, a hó ellen és árnyékol a nagy melegben, mindemellett nagyon szép. Városunkban még ma is látható jónéhány igen szép és követendő példa.

Magasság

Dunavecse házai hagyományosan földszintesek és magastetősek voltak. A település sziluettjéből – mint minden magyar faluban – csak a templom tornya emelkedett ki. A XIX-XX. század fordulóján megkezdődött a "központban" a kisvárosias magasságnövekedés (magas utcai homlokzattal). A történelmi központot ma is hézagosan zárt sorú illetve szabadon álló a beépítés, és nagyobb beépítési magasság jellemzi, amely a peremek fele általában csökken.

A lakóépületek magasságának meghatározásánál nem csak a környező, szomszédos épületeket kell figyelembe venni, de a saját telkünk méretét, arányait is, hiszen különösen szűk telkeken – egy túlméretezett épület leárnyékolja, besötétíti a saját és a szomszéd kertjét is, kellemetlen átlátásokat eredményez, elrontja a kertvárosi életmód előnyeit, akár szomszédviszályokat is okozhat.

A helyi építési szabályzat ezért részletesen szabályozza, hol milyen magas épületet lehet építeni. Körültekintően kell eljárni, amelyhez érdemes építész segítségét kérni, aki az átlátások, árnyékvizonyok modellezésével tanácsot tud adni.

Falusias beépítés (fotó: Balizs Dániel, forrás: GoogleMaps)

Mivel települési szinten a földszintes a jellemző épületmagasság, jól megfontolandó, hogy lehet-e a szintszámot növelni, és ha igen hol. Amennyiben a telken nagyobb beépített területre van igény (és lehetőség), sokkal változatosabb elrendezéseket lehet a telken belüli új épületszárnyak építésével megvalósítani. E beépítési módnál is a telkek mérete lehet fontos korlátozó tényező, hiszen ahol a telkek általában keskenyebbek, a benapozásuk illetve árnyékolásuk teljes mértékben az épület tömegének,

magasságának függvénye. Városunkban azonban sok helyen találunk még igen nagy telkeket, amelyek inkább a földszintes épületek elhelyezését indokolják, mint az épületmagasságok növelését.

Tetőhajlás/tetőforma

Egy városkép meghatározó része a tetők feltárulása is. Tehát az épületmagasságok és tetőhajlások, a tetőkön elhelyezni szándékozott felépítmények gondos elbírálás alá kell, hogy essenek.

Magyarországon a hagyományos tetőhajlás 35-50 fok, amely a szélsőséges szárazföldi klíma kihívásainak legjobban megfelel: az őszi-téli időszakban gyorsan elvezeti az esővizet, nyáron árnyékolja a lakótereket. Alacsonyabb hajlásszögű tető ezért a magyar településeken csak a nem embernek szánt melléképületeken – ólakon, fészereken volt szokásos. A mai széles anyagválaszték már mindenféle formájú és szögű tető építését lehetővé teszi, azonban a történeti formák tanulságai ma is érvényesek. Az éghajlatváltozással a tetőknek egyre szélsőségesebb időjárás ellen kell megvédeniük házainkat és lakóikat.

Városunk egyik fontos jellemzőjéről a laza, levegős beépítésről már többször is esett szó, ehhez hozzájárul, hogy az épületek nagy része földszintes, magastetős, de tetőtér-beépítés és így különösebb tetőfelépítmények nélkül. A településen a beépítés sokféleségéből adódóan utcával párhuzamos, és az utcára merőleges gerincű tetők is megtalálhatók. A közelmúlt épületei közül néhány lapostetős típusépület. Bár városunkban a lakóépületek között ma is számos oromfalas épület található, feltűnően gyakori és nagyon szép a tetők kontyolása is. A területrészen is előfordulnak olyan az utcára merőleges tengelyű tetők, melyeket nem oromfallal alakítottak ki, hanem teljes felületükön kontyoltak. A hagyományos tetőhajlásszög alkalmas a tetőtér beépítésére, azonban a sokféle tetőfelépítmény, gépészeti elem, tetőablak a településképp legzavaróbb elemei lehetnek.

A tetőforma megválasztásánál igazodni kell a szomszédos épületek, az utca, a környezet tetőihöz. Lapostető ugyan itt-ott található a városban, elsősorban középületeknél, azonban új lakóház építése esetén kevés helyen indokolt. Azokon a hátsó épületszárnyakon, épületrészeken lehet alkalmazni, ahol a lakótérhez kapcsolódó tetőteraszt vagy zöldtetőt alakíthatunk ki rajta, a különböző irányú rálátások szempontjait is figyelembe véve.

Tetőrészletek Dunavecsén (fotó: Kissfazekas Kornélia)

Anyaghasználat, színhasználat

Ami az anyaghasználatot illeti az égetett cserépfedés egy hagyományos történeti településen általában az arculat fontos részét képezi; egyben talán az egyik legmeghatározóbb szín. Ez Dunavecsére is jellemző. Ugyanakkor városunkban egy-egy régi villaszerű épületnél palafedés is megtalálható. Ezek ma már igen szépek, szinte „patinásak”, és általában a cserépfedés színét követik. A mai hatalmas építőanyag kínálat sokszor arra csábít, hogy az olcsóbbat vegyük meg, de egyedi színekkel próbáljunk valamilyen változatos vagy a megszokottól eltérő karaktert adni a házunknak. Jobb ellenállni a kísértésnek és e téren nem kísérletezni, hanem a megszokott és már bevált, az idők során jónak bizonyult megoldásokhoz folyamodni. A fedés színének, anyagának, a tetőfedés elemnagyságának a kiválasztásakor nem csak az adott épület szempontjait kell szem előtt tartani. Egyetlen ház fedésének rosszul megválasztott héjazati anyaga és/vagy színe az épület fekvésétől függően a város akár teljes látványát befolyásolhatja, ezért egyfajta közügy. Az olcsó megoldások, mint a bitumenes zsindelyek vagy cserepes lemezek itt is a silányság érzetét keltik, rontják a település és a ház képét is.

A homlokzati burkolati anyagok alkalmazásának tekintetében Dunavecsén nem láthatók szélesebb körben elterjedt, hagyománnyá vált építési szokások. Egy-egy egyedi példa természetesen található, így a már említett Zrínyi utcai Általános iskola, amelynek nyerstégla burkolatú homlokzatai nem helyspecifikusak, inkább az építési korszakban az intézményépítések országosan jellemző ízlésvilágát mutatják.

Egyszerű falusi lakóházakról lévén szó, nálunk a színhasználat is praktikus, a homlokzati felületek általában vakoltak, nincsenek széles körben elterjedt színek, bár gyakori a fehér, és egy-egy régi épületen látható a sok más kisvárosban is alkalmazott sárga szín. Ugyanakkor egyes XIX. századi épületnél finom homlokzati vakolatdíszítések is megtalálhatók, melyek megőrzése mindenképpen indokolt. A legérdekesebb azok a megoldások, ahol az épület telepítése, mérete, elrendezése hagyományos falusi, de homlokzati kialakítása, díszítettsége módosabb, városias ízlésről tanúskodik.

Városunkban tehát a vakolt, ritkábban a vakolatlan téglafal, a fa nyílászárók, az égetett cserép tetőfedés adják a jellemző színeket, melyeket javasolt a jövőben is előnyben részesíteni. Számos példa bizonyítja, hogy ezek az építőanyagok nem csak hagyományos, történeti építési környezetben alkalmasak, hanem tökéletesek mai kortárs épülettel szemben támasztott szerkezeti, épületfizikai és esztétikai igények kielégítésére is.

A vakolt homlokzatokhoz az ereszt és a lábazat tartoznak, amely véd, ugyanakkor arányosan tagolja a homlokzatot. A lábazat szilárdabb anyagból – téglából, kőből – készülhet. A lábazat anyagával lehet hangsúlyozni az épület fontos részeit: ablakpárkányokat, szemöldököket, pilléreket, mellvédeket. A homlokzatoknál a vakolt felületek a tanácsosak, esetleg szolidan színezve a felületeket, kerülve az erőteljes színeket.

Ajtók, ablakok

A Fő utcán sajnálatos módon jelentősen átépültek a nyílászárók és a portálok, emiatt ma nincsenek szélesebb körben elterjedt karakteres jellemzők. Megint csak a kevés érintetlenül megmaradt épületeket lehet mintaként vagy példaként kiemelni; a szabályos, egyenletes kiosztással sorolt ablakokat helyenként még mai is egyszerű, de szerethető stukkók díszítik.

A nyílászáróknál a hagyományos faszerkezeteknek ma is sok egyszerű, szép típusa megtalálható a városban. A mivesebb épületeknél függőlegesen hosszúkás, háromosztású ablakok igen gyakoriak, melyek ugyan nem tekinthetők dunavecsei specialitásnak, hanem a magyar falusi, kisvárosi épületek tipikus nyílászárói, de mindenképpen követendő jó előképet jelentenek. Jellemzően alul dupla felnyílószárnnyal, felül fix elemekkel alakították ki. Kereskedelmi épületeknél éppúgy megtalálhatók, mint pl. a hajdani Magyar Királyi Járásbíróság épületénél (a mai Zrínyi utcai óvodánál). A faanyag mivességét semmilyen jó minőségű műanyag sem tudja felülmúlni. Időállóságukat számos példa igazolja. Formájukat, arányukat illetően a történeti területrészekben a falusias, kisvárosias házakon inkább a keskeny és magas ablakok javasolhatók, a hagyományokhoz illeszkedően. A villás vagy kertvárosias karakterű épületeknél a nagy, szélesebb ablakok elhelyezése is indokolt lehet.

*Ablakok Dunavetsén
(fotó: Szabó Julianna)*

Kerítések

A telket övező kerítés is sokat elárul a tulajdonosokról. A kerítés csak jelzése a telek határainak, a vagyonbiztonságot máshogy kell megteremteni! A településkép, és az utcakép, de az utcák biztonsága miatt is fontos, hogy a kerítés nagyrészt áttört legyen. A „zöld szakaszok”, a kertekbe belátást engedő épületek közötti nyitott terek, az utcának ugyanolyan arculati elemei, mint maguk az épületek. Az utcáknak fényt, benapozást adnak, a lakóterületeken sétáló idegennek a kertben matató ott lakók

jelzik a városi élet jelenlétét. Ugyanakkor az áttört kerítés mögé - vagy ahol arra lehetőség van, a kerítés elé – ültetett növényzet jó vizuális szűrő lehet. A kertek a környezeti kultúra részei, nem csak az adott kert tulajdonosának ízléséről, hanem az adott ország, tájegység vagy település honos vagy kedvelt növényzetéről is árulkodnak. Városunkban ráadásul ennek nagy hagyománya van, amelynek életben tartása, ápolása mindannyiunk fontos feladata.

„Jó példák” a kerítésekre Dunavetsén (fotó: Szabó Julianna)

Az áttört kerítésekre az egyik legjobban bevált és időt álló megoldás a haidekker-háló, amelyet alacsony, olykor kőlabazattal, kőburkolatos oszlopokkal lehet tagolni. Ha szép, igényes a tartószerkezet (a tartóoszlopok és a lábazat), nem zavaró, ha a közbülső háló egyszerűbb.

Kerítéstípusok Dunavecsén (fotó: Balizs Dániel)

Nem szerencsés, ha a kerítés és a hozzá tartozó bejárat elemek/kapuk önálló művészeti, építészeti alkotások kívánnak lenni, illetve ha méretük, anyaguk hivatkozik. Célszerű, ha a kerítés és a kapuk anyaga, színe illeszkedik a tervezett épülethez. A kukatároló, a levélláda, csengő, névtábla és házszám, a megfelelő világítás mind olyan további részei a kerítésnek, amelyeket együtt indokolt megtervezni.

Kert, előkert, növénytelepítés, vízvisszatartás

Városunk sajátos, nagyon laza beépítésének köszönhetően a térfalak egészen másképp értelmezhetők, mint egy olyan településen, ahol a sűrűn egymás mellett álló házak képezik az utcák, terek határát. Ez utóbbi helyeken a közterületek járva, elsősorban az épületeket érzékeljük (azoknak is leginkább a földszintjeit), melyek távolsága, magassága és egyéb jellemzői (színe, anyaga, díszítettsége) alakítja a városról alkotott véleményünket, és hogy miként érezzük ott magunkat. Dunavecsén és a hozzá hasonló halmazos településeken azonban olyan ritkán állnak a házak, hogy legalább annyira fontossá válnak az épületek közötti térségek, a nem beépített területek, kertek, kerítések. A településközpont e tekintetben is egyedi; a Fő utca déli és északi szakasza különbözik egymástól. A Hősök terén és a Fő utca északi szakaszán a középületek egy része kerítetlen és mivel a járdától távolabb, a telkek mélyén húzódnak az előttük lévő zöldterületnek fontos szerep jut. Délre a már sokat emlegetett hézagosan zárt sorú, zárt sorú beépítés az elterjedtebb, ahol egy-egy rövidebb kerítésszakasz tagolja a tömörebb épületek alkotta térfalakát. Ezek között meg-megjelenik a magyar települések egyik legelterjedtebb fajtája, a kőburkolatos pillérekkel tagolt, alacsony kőlabazatos kerítés-típus, amely igen szép és javasolható példa. A településközpontban emellett fontos szerephez jutnak a fasorok, amelyek sokszor ugyanolyan fontos térlehatároló szerepet tudnak betölteni, mint a falak vagy a kerítések.

A dunavecsei lakóházak környékének kertjei feltűnően szépek, és elsősorban tavasszal, kora nyáron olyan kertészeti kultúra nyomai láthatók, melyek generációról generációra öröklődő tapasztalatokról árulkodnak. Ezért különösen örömteli, ha a kerítés belátást enged a kertekbe, vagy ha ez az igényesség a kerítéseken kívül, a közterületeken is megjelenik.

A nagyobb termetű és lombtömөгű növényzetet – elsősorban a fákat – úgy érdemes telepíteni és alakítani, hogy takarják az összhatást befolyásoló csúnya építményeket és látványelemeket. Ez utóbbi igényeknek például megfelel a településképet rontó, valamilyen okból el nem bontható, tartósan ottmaradó falak, kerítések, homlokzati részletek kúszónövényekkel való befuttatása. Erre alkalmas, a tájolástól, kitettségtől függően a vadszőlők és borostyánok fajtáinak széles választéka (a vadszőlő félék az inkább napos, a borostyán félék az inkább árnyékos helyeket kedvelik).

Az épületeket csak részlegesen takarjuk, az előkertbe ültetett fák, cserjék helyének megválasztásakor vegyük figyelembe a ház homlokzati kialakítását, nyílászáróinak elhelyezését. Az árnyékoló fákat a déli kitettségű falak közelében ültessünk.

A régi épületek bővítése, felújítása során fokozottan ügyeljünk a meglévő fásszárú növényzet megővésére, elsősorban az idős, értékes faegyedek megtartására, amelyek látványa és kondicionáló hatásai a magánkerten túl a közterületekre is kiterjednek.

Elsősorban az előkertbe érdemes olyan fajokat telepíteni, amelyek nem csak virágukkal, hanem levelükkel, termésükkel is díszítenek, így majdnem egész évben színesíthetik udvarunkat. Az előkertbe gazdag forma- és színvilágú növényeket ültessünk. Bátran alkalmazzunk színes virágú évelőket, egynyári virágokat, úgyelve az egy időben virágzó fajok színharmóniájára. A fák közül leginkább a közepes méretű, laza ágállású fajokat válasszuk. Mértékkel használjunk tömör, sötét lombú növényeket, különösen az örökzöldeket. Az előkert a ház közelsége miatt többnyire igen száraz, melyet a kerttervezés során, a növények kiválasztásánál célszerű figyelembe venni. Az előkertben a helyi hagyományokhoz illeszkedő, a kiskertet keretező, nem túl magas, és nem túl zárt kerítés alkalmazása elfogadható, illeszkedve az épülethez.

Kertek, előkertek Dunavecsén (fotó: Balizs Dániel)

A nagyobb kertekben a dísznövények mellett szőlő és gyümölcsfák ültethetők (elsősorban dió, szilva, alma, körte és cseresznyefélék). Kerüljük a fenyők, tuják és egyéb tűlevelű örökzöldek túlzott alkalmazását.

A kertben lehetőleg könnyen felújítható, vízáteresztő burkolatokat alkalmazzunk. A kevésbé használt részeken dekoratív, régi téglából is kialakíthatunk járófelületet, de kombinálhatjuk is egymással a különböző természetes (pl. terméskő, kiskockakő) és a mesterséges anyagokat (pl. betonrács, műkő). A szegélyeket azonos hangulatú anyagból alakítsuk ki és ügyeljünk csapadékvíz terelő hatásuk tudatos érvényesítésére.

A burkolatokra hulló csapadék terepviszonyoknak megfelelő kerten belüli elvezetése és elszikkasztása nagyban hozzájárulhat a kellő talajnedvességi állapot biztosításához.

A telekre hulló csapadékvizeket igyekezzünk helyben megtartani és a kert vízellátására, öntözésére fordítani. Kedvező megoldás a háztetőkre hulló eső összegyűjtése egyszerűen hordóban, vagy ciszternában, esetleg kis kerti tóban. Utóbbi esetben a vízfelület látványa tovább fokozza kert értékeit, kellemes környezetet nyújtó hatásait.

Sajátos építmények, kültéri gépészeti berendezések/napelemek, klímaegységek, antennák

Otthonunk kényelmét egyre inkább meghatározza az épületgépészet, a korszerű eszközök közül legtöbb azonban ipari kinézetű. Nagyon fontos ezért, hogy a ház tervezésekor megfelelő helyet biztosítsunk a szükséges mérőóráknak, napelemeknek, antennáknak, klíma kültéri egységeknek, még akkor is, ha csak később akarjuk őket telepíteni. A technikai követelményeket betartva az épülethez illesztve, alárendelt homlokzaton, takarva kell ezeket elhelyezni! Az utólagosan, csak a technológia/műszaki, praktikus és költségtakarékos szempontok összehangolása mellett az esztétikai elvárások gyakran háttérbe szorulnak. Sokan a házuk külső megjelenésének tervezésénél nem mutatják ugyanazt az igényességet, mint a belső kialakítással szemben. A találmányra kiválasztott helyekre felszerelt elszívókkal, klímaberendezésekkel szembeni általános elvárás, hogy jól működjenek, és a beltérben lehetőleg ne legyenek csúnyák. Pedig az épület külső részén elhelyezett elemek ugyanúgy részei az épület- és így a település - megjelenésnek, mint azok az anyagok és kiegészítők, díszítések, amelyekre sokszor rengeteget áldozunk.

Napelemek egy dunavecsei épületen (fotó: Szabó Julianna)

Városképileg szerencsés, hogy ma még kevesen engedhetnek meg magunknak különleges gépészeti berendezéseket. Ezek ugyanis legtöbbször utólagosan kerülnek rá az épületekre, és ritka esetben vannak tekintettel az épület esztétikai megjelenésére és jelentősen rontják a városképet. Városunkban egyelőre ez nem okoz nagy problémát, még a központi területrészeken sem.

A mai magyar települések jelentős részénél a városkép nem szeretett, de szinte kötelezően hozzátartozó látványelemei a légvezetékek. Aki próbált már egy szép utcaképet, épületet lefotózni, jól ismeri a mindenhol belógó vezetékek, tartóoszlopok bosszantó jelenlétét. Az épületeinkhez vezető kábeleket szerencsésebb lenne föld alatt vezetni, ezzel javítva kertünk és az utca összképét.

A településközpontok egyik legmeghatározóbb arculati elemei reklámok, cégérek. A dunavecsei Fő utcán végighaladva számos, a tulajdonosok egyéni ízlését tükröző hirdetést, kirakat-feliratot találunk, melyeknek sűrűsége, grafikája sokszor éppen azt nehezíti meg, ami a figyelemfelkeltés mellett legalább olyan fontos célja lenne: az információközlés.

	Eltérő hajlású tetőforma alkalmazásakor az utcakép nem egységes. Meredekebb hajlású tetőnél nem azonos a településkép.
	Nem azonos magasságú tetőforma alkalmazásakor eltérő utcakép jön létre. Magasabb tetőhajlásszög létrejöttével változó utcakép jön létre.
	A természetes anyag és színhasználattal egységes településkép jön létre. Az eltérő kirívó színű épületek nem illeszkednek a meglévő házakhoz.
	A gépészeti berendezés falra történő kihelyezése településképileg meghatározó és nem esztétikus.
	Egységes utcakép létrehozása egyenlő távolságra lévő épületekkel lehetséges. Hátrahúzása megtöri az utca ritmusát.
	
	Kiugróan magas épület megbontja a nyugodt egységességet

	Eltérő tetőformájú épületek megbontják az egységes utcaképet. Nem azonos tetőforma alkalmazása eltérő településképet eredményez.
	Nem megfelelő tetőforma alkalmazásával kertvárosi környezetbe nem illeszkedő épület jön létre.
	A színezés meghatározza az épület illeszkedését környezetébe. Nem megfelelő színhasználat esetén ez nem érhető el.
	A gépészeti eszközök tetőre való elhelyezésénél fokozottan figyelni kell, hogy ne legyenek túlzottan hatással az építészeti megjelenésre.

Lukácsy Imre: A dunavecsei református keresztyén egyház és község története, Dunavecse, 1924

<https://drive.google.com/file/d/0B3E4Iri15JJmVGJmQzNXMFpJdE0/view>

Balogh Mihály: Dunavecse (100 magyar falu)

Molnár Miklós: Beszélő fotográfiák, Dunavecsei emlékképek az 1850-es esztendőktől az 1950-es évekig, Panoráma, Budapest 2001

<https://szoborkereso.hu/?telepules=Dunavecse>